

На першому етапі експериментального дослідження для виявлення індивідуальних відмінностей розвитку оптимізму у афективній, когнітивній та поведінковій сферах особистості у юнацькому віці ми використали „Методику дослідження самоствавлення” С.Р. Пантїлєєва [5]. Автор виділяє дві підсистеми у структурі самоствавлення: самооцінну та емоційно-ціннісну (аутосимпатію). Аутосимпатія виявляється як самоствавлення „...на основі прихильності до себе”, що „...не передбачає порівняння та зіставлення себе з деякими соціально заданими та індивідуально засвоєними еталонами” і проявляється як „...узагальнене почуття симпатії, яке може існувати поруч і навіть всупереч тій чи іншій узагальненій самооцінці, що виражається у переживанні самоповаги” [5, 23]. Тому ми використали шкалу „аутосимпатія” як самостійну методику, згідно поглядів С.Р. Пантїлєєва, вважаючи особливості її параметрів показниками – самоприйняття, самоцінність. Крім того, перша шкала методики „відкритість” була застосована як показник достовірності: 9-10 стенів, отриманих за нею, трактувались як показник недостовірності даних.

Шкала „Аутосимпатія” вищезазначеної методики С.Р. Пантїлєєва складається з 48 тверджень. Респонденти висловлювали свою згоду з ними шляхом двох варіантів відповідей: „згоден” або „не згоден”. Отримані бали за допомогою спеціальної таблиці були переведені у стандартизовані оцінки – „стени”. Методика дала можливість діагностувати наступні рівні: низький рівень (1-4 стени), властивий особистостям з песимістичним атрибутивним напрямом – спорадичними проявами самоприйняття / самонеприйняття, самознецінення / самозадоволення, самовдоволення / намірами самозміни; середній рівень (5-6 стенів), для якого характерна антипатія, що проявляється у певному знеціненні себе, відсутності зрілого самоприйняття та стійких намірах самозміни, що є ознаками певної дисгармонійності, неконструктивності; високий рівень (7-10 стенів) – свідчить про узгодженість проявів аутосимпатії, усвідомлення цінності власної особистості як для себе, так і для інших, узгоджене самоприйняття, тобто це ознаки оптимістичної людини.

Робота з даною методикою активізувала в учнів раннього юнацького віку мотивацію самодослідження, виконувалася з інтересом (довірча валідність). Вона дозволила виділити групи респондентів за рівнем афективного, когнітивного та поведінкового компонентів оптимізму (діагностична валідність) і дала можливість диференціювати показники в залежності від віку досліджуваних (конструктна валідність). Дослідження творчих робіт, рефлексивних самозвітів, створених учасниками експериментальної групи, відбувався за допомогою методу вивчення продуктів діяльності особистості.

На основі отриманих даних з учнями 15-16 та 16-17 років були проведені індивідуальні консультації, в процесі яких їм повідомлялися результати психодіагностики, виявлявся ступінь узгодження отриманих даних із суб'єктивним самосприйняттям досліджуваних, в окремих випадках визначалися можливі стратегії подолання кризових ситуацій.

Вищезазначений комплекс методик був апробований, при цьому підтвердилася адекватність їх використання відповідно до завдань дисертаційного дослідження. Це дозволяє перейти до виявлення психологічних особливостей розвитку структурних компонентів оптимізму в ранньому юнацькому віці.

Література

1. *Ананьев В.А.* Практикум по психологии здоровья. Методическое пособие по первичной специфической и неспецифической профилактике / Ананьев В.А. – СПб.: Речь, 2007. – 320. – (Метры мировой психологии).
2. *Водопьянова Н.Е.* Психодиагностика стресса. – СПб.: 2009. – 336 с.: - (Серия "Практикум").
3. *Мансурова И.С.* Особенности выраженности надежды в связи с удовлетворенностью жизнью и оценкой значимых событий. Автореф. дисс.канд.психол.наук: 19.00.05. Ростов-на-Дону: ЮФУ, 2008, 26 с.
4. *Муздибаев К.* Измерение надежды // Психологический журнал. 1999, том 20, №4, с.26-35.
5. *Пантїлєєв С.Р.* Методика исследования самоотношения. – М.: Смысл, 1993. – 32 с.
6. *Рудина Л.М.* Тест на оптимизм (метод определения атрибутивных стилей). М.: Наука, 2002.

В статье рассмотрена проблема изучения психологических особенностей проявления оптимизма в раннем юношеском возрасте, проанализированы экспериментальные исследования данной проблемы зарубежных и отечественных ученых, изложена обоснованная характеристика психодиагностических методик, которые были использованы в экспериментальном исследовании, определены взаимосвязи в структуре оптимизма, рассмотрены особенности проявления этого психического явления в когнитивном, аффективном и поведенческом компонентах.

In the article the problem of psychological peculiarities study of optimism display in the early youth age is considered, experimental research of foreign and Ukrainian scientists in this field is analyzed, reasonable characteristics of psychodiagnostical methods used in the experimental research are expanded, interconnections in the optimism structure are proved, display peculiarities of this psychic phenomenon in cognitive, affective and behavioral components are considered.

©2012 р.

З. М. Шевчук (м. Запоріжжя)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Актуальність дослідження. Духовна сфера особистості включає в себе широкий спектр цінностей і ціннісних орієнтацій, а саме: утвердження у міжлюдських стосунках гуманних начал: доброти, справедливості, толерантності, щирості, сумлінності, власної гідності, взаємоповаги. Ми живемо в суспільстві, з розмитими абсолютними цінностями, які дуже послаблюють можливість визначити, що добре, а що погано відносно до суспільного ідеалу. Якщо ми бажаємо, щоб життя було достойним, то необхідним імперативом повинен стати моральний консенсус.

Незважаючи на численні дослідження в галузі виховання, проблема формування цінностей у сучасної молоді залишається невіршеною. На жаль, як в Україні, так і поза її межами простежується не надто високий рівень культури

суспільства. Безсумнівною є той факт, що людство досягло значних успіхів у багатьох сферах суспільного життя, окрім розвитку власної душі. Варто пам'ятати, що цінності відносяться до тих ментальних утворень людини, які впливають на її життя і долю. І навпаки, - умови життя, що постійно змінюються, також справляють свій вплив на зміст наших цінностей.

Сучасна вища освіта може похвалитися радше науковими досягненнями майбутніх фахівців, ніж досягненнями у сфері виховання молодого покоління. Однією з причин такого стану справ, на нашу думку, є формальне ставлення викладачів вищих навчальних закладів до завдань виховної роботи, до кола яких не входить розвиток таких особистісних якостей як гуманність, прагнення допомогти іншим; перевага духовних потреб над матеріальними, розвиток духовних цінностей.

Важливо зазначити, що можливість розвитку духовного потенціалу особистості в юнацькому віці обумовлена психологічними особливостями цього періоду. Як свідчать дослідження Б.Г. Ананьєва, [1, с.58], юнацький вік є сенситивним періодом засвоєння духовних цінностей. Одним із головних новоутворень юнацького віку є відкриття особистістю свого внутрішнього світу і зростання потреб в досягненні духовної близькості з другою людиною [2, с.42]. У цей віковий період молода людина стає суб'єктом свого життя, свідомо підходить до розуміння себе, своїх можливостей. Пізнання життя і свого місця в ньому зумовлює глибоке розуміння людиною власних стосунків з іншими людьми, правил, моральних основ цих взаємин, усвідомлення потреб в духовному. Саме в юності проходить сходження людини до найвищого потенціалу людяності і духовності [5, с.135].

Соціальна значущість цієї проблеми, її різноаспектність, зростання інтересу до духовного розвитку особистості, потребує системного аналізу цінностей студентської молоді, їхньої сутності, природи, а також взаємозв'язків системних цінностей і тих соціокультурних трансформаційних процесів, які відбуваються в нашому суспільстві.

Мета нашої статті – висвітлити результати дослідження рівня сформованості цінностей, які сприяють розвитку духовного потенціалу в юнацькому віці.

На основі праць та досліджень С.В. Анісімова, Л.П. Буєвої, І.А. Зязюна, М.С. Кагана визначився категоріальний апарат теорії цінностей, який включає поняття «цінність», «ціннісне», «ціннісне ставлення», «ціннісна орієнтація». Дослідження Г.О. Балла, І.Д. Беха, В.С. Білоусової, М.І. Боришевського, І.С. Булах, С.У. Гончаренка, Ю.І. Мальованого, Е.О. Помиткіна, М.В. Савчина, О.С. Яремчика присвячені пошуку нових засобів і методів підвищення ефективності виховання гуманності та творчої особистості, в умовах сучасного суспільного розвитку. Вони пов'язують подальший розвиток людства та побудову гармонічної цивілізації саме з духовною сферою.

Розвиток духовних якостей особистості здійснюється в навчально-виховному процесі. Завдання вищої освіти полягає у формуванні особистості гуманістичного типу, справжнього інтелегента, здатного не тільки професійно, а також творчо і цілісно підходити до вирішення завдань соціального і фахового змісту. Пріоритетним завданням інноваційного навчання, що оновлює особистість та сприяє її розвитку, може стати розвиток духовного потенціалу, завдяки якому молода людина зростатиме всебічно і гармонійно.

М. В. Савчин визначає інтегральні показники духовного потенціалу людини: віра в Бога, молитва, трансцендентування; позиція Добра; відкритість до інших, творення любові; внутрішня гармонія, мир із собою та світом, спокій; відсутність негативізму, нейротизму, психопатії, акцентуацій; конструктивність, творчість життєдіяльності, мудрість.[7, с.85]

Дослідження Е. О. Помиткіна, проливає світло на духовний потенціал з іншого боку. На погляд науковця, варто враховувати те, що духовність розподіляється в усіх підструктурах особистості, тому її загально сумарну характеристику можна ідентифікувати як духовний потенціал. Автор зазначає, що духовний потенціал особистості характеризує вищий ступінь людської самоорганізації, який позначається високим рівнем свідомості і самосвідомості, спрямованістю на загальнолюдські духовні ідеали та цінності, а також розвиненими вольовими якостями особистості. Тому можна сказати, що духовний потенціал інтегрує вольові якості особистості (відповідальність перед собою та суспільством) та духовну спрямованість особистості, яка проявляється в орієнтації на такі духовні цінності як гуманістичні, естетичні, екологічні, цінності пізнання та самопізнання, самовдосконалення та самореалізації. Духовний потенціал в операційному плані виступає змістовною характеристикою таких підструктур особистості як спілкування, спрямованість, характер, самосвідомість, інтелект і досвід.[6, с.91]

Важливу роль у становленні особистості відіграє духовне життя – це завжди діалектична єдність індивідуального і суспільного, яке функціонує як індивідуально-суспільне. Основу духовного життя становить духовний світ особистості – її духовні цінності, світоглядні орієнтації, тому багатогранність духовного життя суспільства включає в себе духовне виробництво, суспільну свідомість, і духовну культуру.[3, с.423-445].

Одне з головних завдань, яке стоїть перед суспільством у сфері духовного життя і розвитку духовного потенціалу особистості, полягає у створенні умов для найповнішого освоєння людиною багатогранного потенціалу як української, так і світової духовної культури.

Аналіз праць українських та зарубіжних науковців дав можливість зрозуміти, що духовний потенціал особистості можна вивчати через цінності, якими керується молодь.

Дослідження проводилося на базі Запорізького національного технічного університету і Волинського національного університету імені Лесі Українки. У дослідженні взяли участь студенти чотирьох факультетів (100 студентів біологічного факультету і 100 студентів факультету фізичної реабілітації і управління персоналом). Для отримання достовірних результатів ми гарантували студентам повну анонімність тестування. Тестування проводилося послідовно, що дозволяло виключити вплив часових ситуаційних чинників. Такі організаційні заходи, на наш погляд, дозволили підвищити достовірність отриманих результатів.

На основі аналізу філософсько-психологічного змісту понять духовності і духовного потенціалу особистості ми розглядаємо духовний потенціал як специфічно людську якість, що структурується системою духовних цінностей і життєвих

позицій особистості, які є стрижнем її життя і виявом особистісної зрілості. Духовний потенціал проявляється у цінностях і смислоттєвих орієнтаціях, прагненні до самовдосконалення та самореалізації, а також соціальній потребі жити для інших. Духовні цінності особистості ми розцінюємо як її найбільше надбання.

Теоретичне обґрунтування проблеми дало можливість розробити програму емпіричного дослідження духовного потенціалу та умов його розвитку в юнацькому віці, почавши з аналізу та оцінки рівня сформованості основних життєвих цінностей як передумови формування духовного потенціалу особистості.

В основу дослідження були покладені *припущення* про те, що чинниками розвитку духовного потенціалу в юнацькому віці є:

- сформованість у осіб юнацького віку таких особистісних якостей як здатності до психологічної близькості з іншими людьми, прагнення допомогти іншим; перевага духовних потреб над матеріальними, духовне задоволення.

- поетапний розвиток цих якостей веде до зростання духовного потенціалу в юнаків до морального виховання яке виступає провідним чинником всебічного гармонійного розвитку особистості.

Для діагностики цінностей особистості нами була обрана методика Ш. Шварца, яка має достатньо розроблену теоретичну основу і є ефективною для вивчення цінностей і ціннісних орієнтацій як груп, так і окремих індивідів. Опитувальник Ш. Шварца охоплює широкий спектр цінностей. Ця методика створювалась на основі методики М. Рокича, яку було модифіковано і розширено. Грунтуючись на аналізі цінностей різних культур, релігійних та філософських праць, Ш. Шварц виокремив універсальні цінності, згрупував їх та визначив десять типів цінностей, згідно з відповідними мотиваційними цілями.

Ш. Шварц виокремив ще одну базисну цінність – духовність (spirituality). Мотиваційна ціль цього типу цінностей – відчуття значущості та внутрішньої гармонії крізь трансцендентність щоденного життя. Ця цінність містить відчуття сенсу та узгодженості повсякденного існування, вона пронизує різні цінності окремих груп. Дослідження східних та західних культур довело, що духовність як група цінностей може набувати різноманітних форм, оскільки хтось може відчувати духовність через спілкування з природою, хтось – через допомогу іншим. Отож, можна стверджувати, що існує кілька типів духовних цінностей, тому складно досліджувати духовність у різних культурах.

Опитувальник Ш. Шварца для вивчення цінностей особистості складається з двох частин. Перша частина («огляд цінностей») дає можливість вивчити нормативні ідеали, цінності особистості на рівні переконань, а також структуру цінностей, яка показує найбільший вплив на всю особистість, проте не завжди може проявлятися в реальній соціальній поведінці. Ця частина опитувальника складається з двох списків слів, характеризуючи в сумі 57 цінностей. В першому списку містяться термінальні цінності, в другому списку – інструментальні цінності. Досліджуваному пропонується оцінити ступінь важливості кожної цінності як керівного принципу його життя. Використовується шкала від - 1 до 7. Чим вищі бали в діапазоні – 1, 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, тим більш важливішою є для нього та, чи інша цінність.

Друга частина («профіль особистості») вивчає цінності на рівні поведінки, тобто індивідуальні пріоритети, які найчастіше проявляються в соціальній поведінці особистості. В цій частині наводиться список з 40 описів людини, які відповідають тим чи іншим з 10 типів цінностей. Досліджуваному пропонується оцінити, в якій мірі людина, що описана в опитувальнику, схожа чи несхожа на неї. Використовується шкала з 5 позицій: від «дуже подібний на мене» до «зовсім не подібний на мене».[4, с.36]

Людина у своїй поведінці орієнтується на визначені цінностей, які існують в суспільстві або ж в референтній для особистості соціальній групі. Ці цінності входять до структури її переконань у вигляді визначених зразків оцінювання оточуючого світу, які стають основою вибору власних вчинків.

За допомогою методики Ш. Шварца були визначені цінності студентів 3-4 курсів. Досліджуваним кожної групи на рівні нормативних ідеалів і на рівні індивідуальних пріоритетів був підрахований середній бал для кожного з 10 типів цінностей. Наведені у таблиці 1 дані дозволяють судити про співвідношення значущості цінностей в різних групах досліджуваних.

Таблиця 1

Середні показники значущості типів цінностей на рівні нормативних ідеалів і індивідуальних пріоритетів

Типи цінностей	Середні показники значущості типів цінностей			
	ВНУ ім. Лесі Українки		ЗНТУ	
	Огляд цінностей (рівень нормативних ідеалів) - список 1 і 2	Профіль особистості (рівень індивідуальних пріоритетів)	Огляд цінностей (рівень нормативних ідеалів) - список 1 і 2	Профіль особистості (рівень індивідуальних пріоритетів)
конформність	18,59	7,36	17,13	6,24
традиції	20,7	7,31	16,78	4,54
доброта	26,09	9,16	22,1	7,2
універсалізм	34,57	13,17	31,6	9,96
самостійність	22,27	8,74	22,62	8,31
стимуляція	10,43	5,46	11,59	5,44
гедонізм	13,42	6,07	14,47	5,72
досягнення	17,70	7,2	18,84	7,72
влада	12,85	3,04	16,36	4,48
безпека	24,88	10,63	22,88	8,62

Аналіз величини рангів, які займають визначені цінності відносно інших, дозволяє зробити висновки по їх відносному значенню для окремих досліджуваних.

Звертаємо увагу на цінність «безпеки» її мотиваційна ціль – гармонія і стабільність суспільства, безпека для себе і близьких. Ця цінність впливає з базисних індивідуальних і групових потреб. За Ш. Шварцем, немає двох окремих цінностей власної безпеки і безпеки групи, вони тісно переплетені. Це пов'язано з тим, що цінність групової безпеки (соціальний порядок, національна безпека) значною мірою виражає потребу у власній безпеці (здоров'я, відчуття належності, безпека сім'ї). Дослідження показує, що молоді люди у наш час не почувають себе в безпеці, на що вказують числові

показники - захід - 24,88, південь - 22,88. Почуття небезпеки у такому разі може свідчити про те, що держава не забезпечує їхню безпеку в усіх відношеннях. Ми також не виключаємо вплив сімейної атмосфери, в якій проживають молоді люди.

За показниками «конформності» було отримано такі показники – захід - 18,59 південь - 17,13, які показують, що досліджувані представники молоді не схильні до стримування своїх дій, прагнень, які можуть зашкодити іншим чи порушити соціальні очікування та норми. Молоді люди не надто будуть погоджуватися з тим, що їм говорить старше покоління, вони не відповідатимуть соціальним очікуванням і правилам суспільства. Для цього вікового періоду, коли іде пошук себе і певною мірою перевіряються соціальні норми і правила такий вибір є прогнозованим.

Маємо більший розрив показників за цінностями «традиції» - захід-20,7, південь-16,78. Респонденти із західної України мали більш високі показники, що, на нашу думку, можна пояснити історичним фактором: у цій частині нашої країни було менше нищення всього рідного, і населення західної України було корінним. Завдяки цьому там збереглися релігійні і сімейні традиції. Мотиваційною ціллю цієї цінності є повага, прийняття звичаїв та ідей, які культура чи релігія декларує людині.

Показники протилежної за смыслом категорії «Відкритість змінам» на заході і півдні майже не відрізняються. Цінність «самостійність» представлена таким чином – захід - 22,27, південь - 22,62. Такі дані можуть означати, що молодь готова до змін, і для неї є важливим відкривати для себе нове, приймати рішення про те, що і як робити. Їм подобається бути вільними і незалежними від інших. Самостійність у них асоціюється з волею, вона організована світобаченням. Самостійне прийняття рішень по відношенню до суспільства, до самих себе відіграє важливу роль в житті юнаків. Самостійна, автономна людина є вільною від зовнішньої опіки, вона краще сприймає і усвідомлює внутрішні смисли і людські цінності. В нашому випадку можна говорити про ідентифікацію з власними ціннісними орієнтаціями, побудованими на світобаченні. Характерною рисою виступає високий рівень самоповаги.

Цінність «стимуляція» за показниками поступається цінності «самостійності», а саме – захід - 10,43, південь - 11,59. Ймовірно, як на заході так і на півдні студенти не надто готові до несподіванок, вони не є відкритими до нових знань. Певною мірою не готові і до ризиків, повнота життя їх ще не надто цікавить.

Не вдаючись до детальної інтерпретації отриманих даних за цінностями «гедонізм», «досягнення», «влада», зазначимо, що у відсотках як на заході, так і на півдні цінності за віссю «самоствердження» не є для досліджуваних актуальними.

Зупинимось на даних, які нас більше за все зацікавили, а саме цінності за віссю самотрансцендентність, до якої увійшли «універсалізм» і «доброчинність». Мотиваційна ціль цього типу цінностей – відчуття значущості та внутрішньої гармонії крізь трансцендентність щоденного життя.

Отримані дані свідчать що, для досліджуваних обох груп найбільш значимими виявилася цінність «універсалізм» - захід - 34,57, південь-31,6. Такі показники дають можливість вважати, що молодь більшою мірою прагне до розуміння, прийняття, толерантності, захисту добробуту всіх людей та збереження природи, націлені осягати все нове. Їй притаманне прагнення розвиватися всебічно, отримувати все нові знання, прагнення до цілісності, оволодіння комплексом соціальних функцій дорослої людини, включаючи громадські, суспільно-політичні, професійно-трудова. Варто відзначити, що цінність «універсалізм» на рівні переконань і на рівні конкретних поступків займає лідируючу позицію як на заході, так і на півдні країни.

Цінність «доброчинність» має такі показники - захід-26,09, південь-22,1. Цінність доброти є духовним початком, це переорієнтація від споживання до самовіддачі. Тут можна говорити про вплив суспільної думки, а також вплив виховання в сім'ї, а також релігійне виховання. Але це вужче окреслений просоціальний тип цінностей порівняно з універсалізмом. В основі цієї групи цінностей – добродійність, спрямована на забезпечення добробуту близьким у щоденному спілкуванні. Молодь показала свою готовність до збереження добробуту людей, з якими вони мають близькі контакти, виявами чого є лояльність, чесність, повага, відповідальність, прагнення прощати, зріла любов, справжня дружба.

Отже домінування цінності за віссю «самотрансцендентність» серед життєвих цінностей особистості відображає ставлення до світу, а також свідчить про прагнення до перетворення внутрішніх можливостей в позитивне, діяльно активне ставлення до оточуючих і природи в тому числі. Вважаємо, що саме трансцендентне в особистості є інтегральним показником наявності в неї духовного потенціалу, який може розвиватися в усіх життєвих сферах.

Результати вивчення цінностей особистості за методикою Ш. Шварца у юнацькому віці показали, що найвищі показники їхнього рівня сформованості є за цінностями «доброта», «самостійність» «універсалізм» Високий рівень сформованості саме цих цінностей у поєднанні з психологічними особливостями та головними новоутвореннями юнацького віку виступають передумовою формування духовного потенціалу у юнацькому віці.

Перспективою нашого дослідження буде подальше вивчення сенсожиттєвих орієнтацій, мотиваційно-ціннісної структури особистості, рівня особистісної зрілості, а також розробка психолого-педагогічних заходів формування цінностей, які створюватимуть передумови розвитку духовного потенціалу, а саме: залучення студентської молоді до духовних надбань свого народу та формування духовної культури особистості студента через вивчення духовної спадщини регіону,

матеріальна допомога дитячим організаціям, участь в благодійницьких, меценатських акціях, адресна допомога. Участь у таких добродійних заходах допомагатиме молодій людині зрощувати і розвивати свої духовні цінності.

Література

1. *Ананьев Б.Г.* Человек как предмет познания – СПб.: Питер, («Мастера психологии») 2001. – С.288
2. *Кон И.С.* Психология ранней юности: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1989. – С.255
3. *Куликов Л.В.* Психология личности в трудах отечественных психологов: Хрестоматия. 2-е изд. – СПб.: Питер, 2009. – С.464
4. *Карандашов В.Н.* Методика Шварца для изучения ценностей личности: концепция и методическое руководство. – СПб.: Речь, 2004. – С. 46
5. *Мухина В.С.* Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество. 4-е изд. – М.: Академия, 1999 – С.456
6. *Помиткін Е.О.* Психологія духовного розвитку особистості: Монографія. – К.: Наш час, 2007. – С.280
7. *Савчин М. В.* Духовний потенціал людини. – Івано-Франківськ: Вид-во «Плай» Прикарпатського університету, 2001. – С.203

Статья посвящена проблеме формирования жизненных ценностей, выступающих предпосылкой развития духовного потенциала молодежи. Юношеский возраст рассматривается как сенситивный период усвоения духовных ценностей. Делается акцент на том, что современное высшее образование не может похвастаться достижениями в сфере воспитания молодого поколения по причине формального отношения преподавателей к задачам воспитательной работы. Отражены результаты исследования сформированности в юношеском возрасте ценностей, которые по числовым показателям является почти одинаково высокими у испытуемых из разных регионов Украины. Такими ценностями, которые являются предпосылкой развития духовного потенциала в юношеском возрасте, оказались «доброта», «самостоятельность» «универсализм».

The article deals with the problem of forming of vital values as pre-condition of development of spiritual potential of young people. Youth age is examined as a sensitive period of mastering of spiritual values. An accent is done on that modern higher education can not boast achievements in the field of education of the young generation by reason of formal attitude of teachers toward the tasks of educator work. The results of research of formed are reflected in youth age of values which on numerical indexes is almost identically high at an examinee from the different regions of Ukraine. «Kindness», «independence», appeared such values which are pre-condition of development of spiritual potential in youth age «универсализм».

©2012 р.

І. М. Щербакова (м. Суми)

ОСВІТНЬО-ВИХОВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ СТУДЕНТАМ У КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Постановка проблеми. Активне впровадження сучасних освітньо-виховних технологій комплексної психолого-педагогічної допомоги особистості у кризових ситуаціях сьогодні зумовлено необхідністю формування належного рівня адаптаційних можливостей людини у глобалізованому просторі. Будь-який кризовий стан є випробуванням для особистості. Духовна криза – це випробування духовного «Я», яке засвідчує «недієвість» життєвого досвіду, який має людина.

Духовна криза є важким кризовим станом, а, отже, особистість, яка її переживає, потребує екстреної психологічної допомоги, яка є системою короточасних заходів, що надаються людині під час кризи задля мінімізації її негативних психологічних наслідків. Саме тому, на нашу думку, актуальною є проблема розробки і впровадження сучасних освітньо-виховних технологій психолого-педагогічної допомоги студентам у кризових ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проаналізувавши освітньо-виховні технології психолого-педагогічної допомоги особистості у кризових станах, необхідно відзначити: екзистенціально-гуманістичні практики подолання духовної кризи особистості (А. Маслоу, В. Франкл, Е. Фромм); сучасні концепції надання екстреної психологічної допомоги (О. Колеснік, В. Розов, Л. Шнейдер); технології профілактики патологічних змін (Б. Карвасарський, В. Рибалка); технології надання психотерапевтичної допомоги у кризових станах (В. Крайнюк, В. Оржеховська, Н. Пилипенко, В. Прийменко, К. Пузиревич, В. Розов); технології психолого-педагогічної допомоги (О. Виходцева, Т. Виходцева, А. Дорожевець, О. Дроздов, Н. Пилипенко, В. Прийменко, М. Скок, С. Смольнікова, В. Хомік) [7, 12].

На окрему увагу заслуговують технології ранньої діагностики жорстокого ставлення до дітей (С. Кіричевська, Л. Кондратенко), технології запобігання радикальним виходам із кризових станів (О. Лищінська, К. Меннінгер, В. Москалець, Г. Пілягіна, К. Пузиревич, Е. Пурло, В. Рибалка, В. Турбан, А. Чупріков). Отже, аналіз психологічних практик духовного відродження людини у стані духовної кризи є досить актуальним, особливо якщо враховувати посилення кореляційного зв'язку залежності духовного потенціалу людини від навколишнього середовища і ймовірність переживання «подвійних криз» (Г. Вайзер, В. Вашкевич, Л. Дзюбо, Г. Дьяур, Л. Кондратенко, Л. Осадько, О. Турська, Е. Фромм, Ю. Шайгородський) [7, 13].

Мета статті: проаналізувати психотехнології психолого-педагогічної допомоги студентам у кризових станах, а саме під час духовної кризи.

Виклад основного матеріалу. Духовна криза як криза сенсу буття є кризою критичного сумніву, покинутості і самотності в пізнанні. Це криза пошуку істини (творчої активності духу), яка може бути подолана за рахунок творчого піднесення людини, яке звільняє її від пут необхідності, сприяє духовному піднесенню, подоланню егоцентризму, досягненню внутрішньої автономії. Як стан ціннісно-смыслові невизначеності (смыслові, ціннісної невагомості), як втрата відчуття міцності життя